

Mälardalens högskola
Akademin för hälsa, vård och välfärd

Empati för brottsoffer och gärningsman i ett uppmärksammat rån på Stockholms tunnelbana

Sabina Hosang och Sandra Stensson

C-uppsats i psykologi, VT 2013
Handledare: Jakob Eklund
Examinator: Per Lindström

Empati för brottsoffer och gärningsman i ett uppmärksammat rån på Stockholms tunnelbana

Sabina Hosang och Sandra Stensson

Under 2012 uppmärksammades ett ovanligt rån i media. En berusad man föll ned på ett tunnelbanespår och slog sig medvetslös. Därefter rånades han på sina värdesaker och lämnades åt sitt öde medan gärningsmannen lämnade platsen. Syftet med den här undersökningen var att mäta empati gentemot gärningsmannen och brottsoffret i denna händelse. I en kvantitativ enkätundersökning, med kvalitativa inslag, deltog 138 studenter varav 70 män. Resultaten visade skillnader mellan könen då männen kände mer empati för gärningsmannen än kvinnorna och kvinnorna kände mer empati för offret än männen. Alla deltagare uppvisade dock mer empati för offret än för gärningsmannen oavsett könstillhörighet. En förklaring till detta kan vara att männen identifierade sig mer med gärningsmannen utifrån kön medan kvinnorna empatiserade mer med offret utifrån hans hjälplöshet. Detta kan relateras till tidigare studier som visat att människor lättare känner empati för personer i svåra situationer samt de som dem kan identifiera sig med.

Keywords: empathy, feelings, media, offender, victim

Inledning

Denna undersökning utgår ifrån medias skildring av ett uppmärksammat rån i Sverige under år 2012 där huvudsyftet är att mäta empati för gärningsmannen respektive brottsoffret. Batson (1994) liknar empati med en känsla som innefattar sympati, medkänsla och ömsinnet gentemot en annan människa, vilket är den syn på empati som uppsatsen utgått ifrån. *Media*, som i denna undersökning syftar till Tv, tidningar och radio, är störst inom att förmedla nyheter både inrikes och utrikes. Då samhällets invånare dagligen får ta del av olika brott som begåtts runt om i landet genom media och dess skildringar av händelseförloppen, är undersökningen viktig då allmänheten påverkas i olika grad av det som media förmedlar. Att lyfta fram och synliggöra reaktioner och känslor som väcks gentemot gärningsmännen och brottsoffren som media rapporterar om, kan ge en viktig insikt i hur människor känner empati för dessa personer.

Media har påvisats ha en stor inverkan på en del människor och i vissa fall i så pass hög grad att det kan leda till så kallade *copycat* beteenden. Copycat beteenden innebär att man i dessa fall efterliknar kriminella handlingar som andra människor tidigare begått. I Florida gjordes en studie bland manliga ungdomsbrottslingar i 15 till 17 års åldern som gjort sig skyldiga till allvarliga och våldsamma brott. Resultaten av studien visade på att en fjärdedel av deltagarna försökt efterlikna brott som tidigare uppmärksammats i media. En annan del av detta innebar att många av dessa män identifierade sig själva med den skildring som media gett av brottet, vilket därmed påverkat männen kriminellt (Surette, 2002).

Perspektiv på empati

Känslor innefattar bland annat glädje, sorg, ilska eller rädsla som är förknippade med olika emotionella uttryck. Vi människor uttrycker det vi känner genom ansiktsuttryck även om dessa uttryck kan skilja sig åt mellan olika kulturer. Dessa uttryck anses utlösas automatiskt och omedvetet utan att vi reflekterar över att vi till exempel börjar le när vi känner glädje (Nationalencyklopedin, 2012a). Känslor är starkt förknippat med *empati* då empati innebär att man känner in andra människors känslolägen och upplevelser. Detta bidrar till att vi människor kan samspele med varandra på känslomässiga plan och följa vår kulturs normer om vad som kan tänkas vara ett accepterat bemötande gentemot någon som till exempel känner sorg och visar detta genom att gråta.

Innebörden av empati har länge varit omdiskuterat, men den allmänna betydelsen innefattar en förståelse och ett känslomässigt vetande hos människor för att kunna sätta sig in i en annan människas känsloliv. Förmågan till att förstå andra människor utifrån egna erfarenheter är med andra ord det som utmärker empati (Holm, 2001; Nationalencyklopedin, 2012b). Håkansson (2006a) menar att det inte finns endast en definition kring begreppet empati, men att gemensamma nämnare för empati är att ha förmågan till att känna, dela, uppleva och förstå andra individers livsvärld så som de upplever, känner och förstår den. Den syn på empati som tagits i beaktande i denna uppsats är dock Batson (1994) som liknar empati med en känsla som innefattar sympati, medkänsla och ömsinhet gentemot en annan människa.

I tidigare forskningsresultat har det framkommit att kvinnor överlag uttrycker mer empati än män. I en studie gjord av Ickes, Gesn och Graham (2000) framkom resultat om att kvinnor skattade sin empatigrad högre om de i förhand visste att deras svar skulle bedömas. Detta berodde enligt forskarna på att kvinnor förväntas och bör ha ett högre känslomässigt beteende än män utifrån samhällets påtryckningar om könsstereotyper, vilket ansågs ha påverkat kvinnornas svar på frågorna i studien.

Hur vi uppfattar världen vi lever i är starkt kopplat till människors individuella personlighetsdrag och emotionella reaktioner. Utifrån den grundläggande grad av empati som varje enskild individ besitter, fattar människor beslut utifrån strategiskt tänkande om de själva ska försätta sig i situationer som kräver att de känner empati för andra eller inte. Den grundläggande empatin som varje människa har kan ses som en alternativ förklaring till varför vissa människor väljer att själva försätta sig i situationer där de tvingas hjälpa andra medan andra avstår detta. Dessa resultat framkom i en studie gjord av Davis, Mitchell, Hall, Snapp och Meyer (1999).

Håkansson Eklund (2006b) talar om fyra olika komponenter som ligger bakom upplevelserna av empati för andra människor. Komponenterna innefattar en individs förståelse och möjlighet till att sätta sig in i en annan människas situation och känsloliv, att känna en eller flera känslor som kan överföras till andra i ens omgivning, att uppfatta likheter kopplade till sina egna erfarenheter och upplevelser, samt att känna oro över en annan människas välbefinnande. I denna undersökning visade resultaten att man relaterade empati till om en individ befann sig i utsatta situationer samt om man såg denne som ett subjekt eller ej, vilket innebär att man ser personen som en mänsklig varelse och av samma tanke- och känslövärld som en själv.

I en annan studie av Batson, Håkansson Eklund, Chermok, Hoyt och Ortiz (2007) lyftes betydelsen av att förstå, känna sig in i och se saker ur andra människors perspektiv. Deltagarna i studien fick läsa två, näst intill identiska, berättelser där enda skillnaden låg i att huvudpersonen lyftes fram som antingen snäll eller elak mot en kvinna i behov av hjälp. Huvudpersonen beskrevs därefter ha råkat ut för en olycka och skadat sig, och utifrån detta skulle undersökningsdeltagarna skatta hur mycket empati de kände för personen ifråga.

Resultaten visade att deltagarna värdesatte den snälla huvudpersonens välbefinnande mer vilket därmed innebar att de även kände mer empati för denne.

I likhet med föregående undersökning visade en annan undersökning att empati kan visa sig i olika grad vad det gäller hur man uppfattar en person som befinner sig i nöd eller utsätts för någonting som väcker empatiska känslor. I denna studie fick deltagarna spela spel där några av deltagarna spelade schysst medan andra spelade mer egoistiskt och oschysst. Resultatet visade att män reagerade märkbart mindre empatiskt gentemot de oschyssta spelarna medan kvinnornas reaktioner endast var marginella i skillnad gentemot de olika spelarna. I denna undersökning såg man därmed både skillnader mellan könen i empatiskattning då kvinnorna uppvisade högre empati än männen, men även skillnader i hur deltagarna såg på personen man skattade sin empati gentemot utifrån hur personen i fråga betett sig i spelet (Singer, Seymour, O'Doherty, Stephan, Dolan, & Frith, 2006).

Den empatiska förmågan är viktig för oss människor både vad det gäller sociala samspel, men även för djupare förståelse för andra individer. Skulle människor inte utveckla den empatiska förmågan skulle samspel med andra människor bli lidande då det skulle innebära stora svårigheter i att förstå varandra. Detta ses främst hos de människor som lider av psykiska störningar eller liknande, som i olika grad varken utvecklar eller har förmågan att känna empati för andra människor i sin omgivning.

Empati och tidigare liknande erfarenheter

I en studie som baserades på empatikännande med koppling till tidigare upplevda situationer, visade resultaten på att kvinnor hade högre grad av empati när de hade möjlighet att relatera till en tidigare upplevd situation (Batson, Sympson, Hindman, Decruz, Todd, Weeks, Jennings, & Burris, 1996). I en annan studie fick man fram att empati handlar om både relationen mellan den som känner empati och objektet hon eller han empatiserar med, men även om den egna upplevelsen. I undersökningen studerades empati utifrån dessa två aspekter där forskarna sedan kunde dra slutsatsen om att den som empatiserar, utifrån liknande upplevda situationer, förstår upplevelsena av situationen som den som empatiserar känner och upplever (Håkansson & Montgomery, 2003).

Eklund, Andersson Ståhlberg och Hansen (2009) undersökte empatigrad hos undersökningsdeltagare utifrån deras tidigare erfarenheter med koppling till fyra olika berättelser som innefattade rädsla för mörker, att bli övergiven, att förlora en förälder samt att förlora ett djur. Resultaten kopplas samman till tidigare forskning att deltagarna i denna undersökning kände mer empati för personen i den berättelse som de själva kunde identifiera sig med då de själva hade liknande erfarenheter som personen som beskrevs.

Gemensamma nämnare för dessa studier som genomförts genom åren är att utifrån människors tidigare upplevelser och erfarenheter känner de mer empati för människor som de själva kan relatera till. Har man till exempel förlorat en nära anhörig kan man känna samhörighet med en annan människa som befinner sig i en liknande situation vilket innebär att man känner empati för denne.

Empati i relation till närstående och utomstående

I en undersökning med fokus på att hjälpa andra människor framkom resultat om vilka personer japanska och amerikanska studenter var mest benägna att hjälpa vid livsfara och vid vardagliga situationer. Resultaten visade att undersökningsdeltagarna var mer villiga att hjälpa biologiskt nära personer som till exempel mödrar, fäder och syskon än andra människor som

var mindre biologiskt knutna till dem. Ett annat resultat visade på att undersökningsslagarna var mer villiga att hjälpa en anhörig med dålig hälsa än en anhörig med god hälsa (Graziano, Habashi, Sheese, & Tobin, 2007).

Med koppling till ovanstående framkom det i en annan undersökning att empati i en intim relation till en annan människa medför en större omsorg till en specifik person som står en nära, till skillnad mot empati gentemot främlingar där empati uttrycks mer generellt och med mindre omsorg gentemot dessa (Vreeke & van der Mark, 2003). Detta innebär med andra ord att människor känner mer empati gentemot de människor som står dem nära, än vad de känner för personer de inte känner.

Diagnoser som medför bristande empatiförmåga

Det finns en mängd olika diagnoser och tillstånd som kan medföra att människor brister i sin empatiska förmåga gentemot andra människor. Till dessa diagnoser och tillstånd hör bland annat antisocial personlighetsstörning. Antisocial personlighetsstörning förknippas med aggression, impulsivitet, svårigheter i att följa lagar och sociala normer, risktagande och impulsivitet vilket anses vara typiska drag för personer som diagnostiserats med antisocial personlighetsstörning utifrån kriterierna i DSM IV (Barlow & Durand, 2009). Dessa personer anses sakna skam, skuld och ångerkänslor vilket kan kopplas samman med empatibrist. (Nyman, 2009). Denna empatibrist uppvisar sig redan i barndomen då barn med denna störning har stora svårigheter att utveckla den empatiska förmågan. Denna empatibrist blir uppenbar då våld är ett sätt för dem att uttrycka sig utan att känna någon ånger för det de gjort (Eme, 2009; Pitzer, Esser, Schmidt, & Laucht, 2010).

Attention Deficit Hyperactivity Disorder (ADHD) är en annan diagnos som kan medföra komplikationer i sociala samspel och bristande empati där personen ifråga kan uppvisa antisociala beteenden som påminner om de drag som förknippas med antisocial personlighetsstörning. Till dessa beteenden hör bland annat empatibrist gentemot andra människor då en person med ADHD kan ha svårigheter att sätta sig in i och förstå en annan människas känslor och tankar. Diagnosen innebär att man lider av uppmärksamhetsstörning med hyperaktivitet. Funktionsnedsättningen innebär att man har svårigheter i att behålla koncentration, uppmärksamhet eller kontrollera sina impulser (Barlow & Durand, 2009; Beckman, 2007; Olofsson, 2011).

Asperger syndrom anses vara ärftligt och innebär störningar i förmågan till socialt samspel med andra. Detta innebär brister i den sociala förmågan och emotionell ömsesidighet då de har svårt att förstå och sätta sig in i andra människors tankar och upplevelser, vilket förknippas med empatibrist. Dessa personer använder begränsade, repetitiva och stereotypa mönster i både beteende, intressen och aktiviteter. (Barlow & Durand, 2009; Barr Carling, Nilsson, & Östlin, 2012; Dahlgren, 2010; Riksförbundet Attention, 2009).

Ett uppmärksammat brott och medias roll

Media är den största källan till att nå ut till allmänheten om det som händer både lokalt, i landet samt i resten av världen. I en studie i USA och Kanada lade man fokus på att undersöka medias påverkan på rädsla för brott bland amerikanska och kanadensiska studenter. Resultaten visade att Tv-nyheterna hade den största inverkan på studenterna vad det gäller utvecklandet av rädsla för att själv bli utsatt för brott. Studenterna i Kanada uppvisade signifikanta resultat vad det gäller att känna mer rädsla för brott än amerikanska studenter. De brott som var signifikanta i rädsla för kanadensiska studenter var bland annat att bli mördad,

våldtagen, rånad, påhoppad av någon med vapen, att bli nedslagen eller kränkt av okända människor (Kohm, Waid- Lindberg, Weinrath, O'Conner Shelley, & Dobbs, 2012).

Gärningsmän och brottsoffer är någonting som är välkänt för allmänheten. *Gärningsman* är den person som begått eller medverkat i ett brott. (Nationalencyklopedin, 2012c). *Brottsoffer* syftar till en eller flera personer som genom en brottslig handling bland annat lidit fysisk eller psykisk skada, utsatts för känslomässigt lidande, ekonomisk förlust eller fråntagits sina grundläggande rättigheter enligt svensk lagstiftning (Brottsoffermyndigheten, 2012).

Tunnelbanerånaren. Under år 2012 uppmärksammades ett ovanligt rån i Sverige som fick stort utrymme i media både genom tidningar och Tv, men även i sociala medier som till exempel Facebook. Händelsen uppmärksammades inte bara i Sverige utan spred sig även utomlands (Carlsson, 2012). *Rån* innebär att en gärningsman med våld eller genom hot genomför en stöld. Om våldet anses vara grovt definieras den brottsliga handlingen som grovt rån istället för rån (Polisen, 2012). Personrån, som innebär rån mot privatpersoner, är den vanligaste rån typen i Sverige (Brottsförebyggande rådet, 2012).

Tv-programmet *Efterlyst* är ett av de program som visade händelsen. *Efterlyst* startade år 1990 och är ett samarbete mellan polisen och Tv3 där man visar upp filmklipp, återskapar brott och ger information till allmänheten där man efterlyser uppgifter om brott som begåtts för att komplettera tidigare tips. Allmänheten uppmuntras till att ringa in till Tv-programmet om man vet någonting om ett specifikt brott för att lämna vidare information (*Efterlyst*, 2012b).

Det var den åttonde september 2012 som en 28-årig gärningsman rånade en kraftigt berusad man på tunnelbanan i Stockholm. Det som uppmärksammades var inte i huvudsak rånet i sig utan omständigheterna runt omkring brottet som fått allmänheten att reagera starkt. Den 38-årige småbarnspappan *Johan*¹, var på väg hem efter att ha varit på den årliga Broolingolftävlingen i Stockholm. Brottsoffret Johan som var kraftigt berusad valde att ta tunnelbanan hem på natten. När Johan kliver av tunnelbanetåget följer den 28-årige gärningsmannen *Ali*¹ efter Johan, som sätter sig på en bänk och väntar på nästa tunnelbanetåg. Ali uppmärksammar Johans berusade tillstånd, sätter sig bredvid honom på bänken och lägger en hand på Johans rygg för att avgöra om Johan är vid medvetande. Sedan börjar Ali gå igenom Johans jackfickor, men avbryter sin handling då Johan blir irriterad och tittar upp på Ali. Ali avbryter genomsökningen av Johans fickor och Johan reser sig plötsligt upp. Johan tar några steg fram mot spårkanten och ändrar sedan riktning och går längs med spåret. Johan är så berusad att han vinglar kraftigt när han går och när han stannar upp tappar han balansen och faller handlöst ned på tunnelbanespåret, slår huvudet i spåret och blir medvetslös. Ali går då fram till spårkanten och tittar ned på Johan några sekunder innan han hoppar ned på spåret, rånar Johan på hans värdesaker och sedan hoppar upp på perrongen och lämnar platsen, medan Johan ligger kvar på spåret. Ali går därefter förbi spärrvakterna med ett leende och vinkar glatt. Efter åtta minuter kommer nästa tunnelbanetåg och kör över Johans fot då han fortfarande ligger kvar medvetslös på spåret. Passagerarna i tunnelbanetåget skyndar sig ut och några av dem hoppar ned på spåret för att försöka rädda Johans liv. Johan förs därefter till sjukhus med hjälp av ambulanspersonal. På sjukhuset konstaterades det att Johan fått en fraktur i ansiktet, en allvarlig skada i höger knä som gör att knät aldrig kommer bli helt återställt, samt att han förlorat halva sin vänsterfot efter olyckan (*Efterlyst*, 2012a; Granlund, 2012).

1 Namnen som används i uppsatsen är fingerade av etiska skäl.

Syfte och hypoteser

Syftet med denna undersökning är att utifrån det brott vi fokuserat på, ta reda på hur mycket empati undersökningsdeltagarna känner för brottsoffer och gärningsman i den vinkling som media gett av rånet som ägde rum på tunnelbanan i Stockholm. I fokus ligger att delge samma bild av händelsen som media gett allmänheten utan att lägga fram hur den verkliga händelsen egentligen gick till, vilket endast går att få fram genom att läsa domslutet från rättegången om detta brott. Det verkliga händelseförloppet finns att ta del av under diskussionsdelen i denna uppsats.

1. Deltagarna känner mer empati för brottsoffret Johan än för gärningsmannen Ali.
2. Deltagare som själva varit utsatta för brott känner mer empati för brottsoffret Johan än de deltagare som inte tidigare varit utsatta, medan personer som själva begått brott känner mer empati för gärningsmannen Ali.
3. De kvinnliga deltagarna har högre empativärden än männen.
4. Gärningsmannen Ali objektifierade brottsoffret Johan i sitt handlande och såg inte Johan som en människa med samma värde som Ali själv, vilket vi antog att deltagarna skulle anse.
5. Deltagarna skattar sin empati olika gentemot gärningsmannen Ali utifrån sin egen etnicitet och ursprung, vilket vi antog skulle kunna tänkas ha inverkan på hur deltagarna såg på gärningsmannen

Metod

Deltagare

I undersökningen deltog 138 personer varav 70 män som studerade i årskurs 1 till 3 på ett gymnasium i mellersta Sverige. Åtta klasser i olika årskurser och program valdes slumpmässigt ut att delta i undersökningen. Urvalet i denna undersökningsgrupp baserade sig på att personerna som deltog var minst 15 år. Deltagarna var i åldrarna 15 till 21 år ($M = 17.12$, $SD = 1.18$).

Framsidan av enkäten bestod av information om de etiska kraven samt en beskrivning av vad deltagarnas uppgift var. Under denna information fick deltagarna även uppge könstillhörighet, ålder, civilstatus, barn samt skriva i sin egen etnicitet. Utifrån etniciteten på deltagarna delades dem in i länder tillhörande Norden ($n = 86$) och utanför Norden ($n = 52$) beroende på den härkomst de själva uppgett. Alla deltagarna hade besvarat enkäten, men det fanns bortfall inom 16 enkäter vad det gäller känsloskattningarna samt i den sista av de två öppna frågorna som gällde vad deltagarna trodde att Ali tänkte när han lämnade Johan på spåret. Bortfallet på den öppna frågan var 10 av de 138 personerna som deltog i undersökningen.

Undersökningsdeltagarna informerades till viss del om undersökningens syfte före, där de delgavs information om att fokus låg på att undersöka deras tankar och reaktioner kring videoklippen men delgavs hela syftet i efterhand. Detta för att undvika att syftet med undersökningen kunde komma att påverka svarens utfall då den empatiska förmågan hos deltagarna var huvudsyftet för undersökning och resultat. Ingen ersättning utgick.

Material

Mätinstrumentet som användes var en kvantitativ undersökning i form av en enkät som baserats på Batsons et al. (2007) empatiskala som har översatts till svenska av Angantyr, Eklund och Hansen (2010). Cronbach's alpha för deltagarnas empati gentemot brottsoffret Johan var .79 och för empati gentemot gärningsmannen Ali var .71.

Filmklipp. Enkäten utgick ifrån ett videoklipp från TV-programmet Efterlyst där videoklippen visar ett rån på tunnelbanan i Stockholm som uppmärksammats i media tidigare under år 2012 (Efterlyst, 2012a). För att undvika att undersökningsdeltagarna skulle påverkas av programledarens egna åsikter och värderingar, klipptes dessa delar bort innan videoklippen brändes ned på DVD-skivan som skulle visas för deltagarna. Videoklippen innehöll en berättarröst som informerade om händelseförloppet samtidigt som rånet från övervakningskamerorna spelades upp.

Självskattning. Enkäten bestod av två delar. Den första delen av enkäten bestod av självskattningsskalor av olika känslor från 1 (*inte alls*) till 7 (*extremt*) där deltagarna fick skatta sina känsloreaktioner gentemot både brottsoffer och gärningsman i videoklippen. I dessa skattningsskalor fanns 16 känslor varav 6 av dessa mäter empati; *berörd, sympati, medlidande, värme, medkänsla* och *deltagande*, vilka blandats med de andra tio känslorna som ej mäter empati.

Övriga frågor. Den andra delen bestod av sju frågor där svarsalternativ utifrån skattningsskalor från 1 till 7 var utsatta där innebörden av siffrorna varierade. 1 stod för aldrig, inte alls och impulsivt och 7 stod för flera gånger, självklart, extremt, planerat och säkert. Den andra delen avslutades med två öppna frågor som deltagarna med egna ord fick svara på. "Har du själv utfört en eller flera brottsliga handlingar mot någon annan person?", "Har du själv blivit utsatt för en eller flera brottsliga handlingar av någon annan person?", "Tror du att Ali förstår att Johan kommer bli påkörd när han lämnas på tunnelbanespåret?", "Tror du att Ali bryr sig om vad som kommer att hända med Johan när han lämnar Johan på spåret?", "Tror du att rånet var en impulsiv handling eller ett planerat rån?", "Tror du att Ali lider av någon typ av psykisk störning, eller liknande, som påverkat hans agerande gentemot Johan?", "Tror du att Ali ångrar det han gjorde i efterhand?", "Tror du att du skulle känt/reagerat annorlunda om gärningsmannen var svensk?", "Hur tror du att Ali tänker när han lämnar Johan på spåret och går därifrån?"

Procedur

Rektorerna på sex olika gymnasieskolor i mellersta Sverige kontaktades för att delges information om undersökningens syfte och fick utifrån det godkänna deltagandet i undersökningen bland deras elever. En av dessa gymnasieskolor valdes därefter ut för att de hade tid att medverka medan de andra skolorna inte hade möjlighet att delta förrän vid senare tillfällen. Information om undersökningen och dess syfte skickades därefter ut till aktuella lärare i olika program på skolan, för att få en så stor variation och jämn könsfördelning som möjligt bland de olika programmen och eleverna som kunde tänkas medverka i undersökningen, genom ett missivbrev. Missivbrevet konstruerades utifrån informationskravet, för att inte förbise några av de etiska reglerna som ligger till grund för forskningsetik då människor medverkar. Information om samtyckeskravet uttrycktes tydligt, samt information om konfidentialitetskravet, vad det gäller personuppgiftshantering. Även

information om nyttjandekravet, som rör hur forskaren behandlar insamlad data från undersökningen tillkännagavs (Vetenskapsrådet, 2011).

Undersökningsskildringarna informerades vid undersökningstillfället om att videoklippen kunde anses vara känsliga samt att vissa av frågorna i enkäten kunde tänkas uppfattas som stötande och känsliga att besvara. Ett sätt att kringgå detta var att sprida ut studenterna i klassrummen, då de inte skulle sitta bredvid varandra, detta för att öka chanserna för dem att besvara frågorna utan att riskera att känna någon form av obehag eller olust till att medverka i undersökningen. Vid ifyllande av enkäterna förklarades innebörden av vissa begrepp i självskattningsskalorna som deltagarna själva bad om att få förklarade för sig.

Resultat

Empati för Johan och Ali

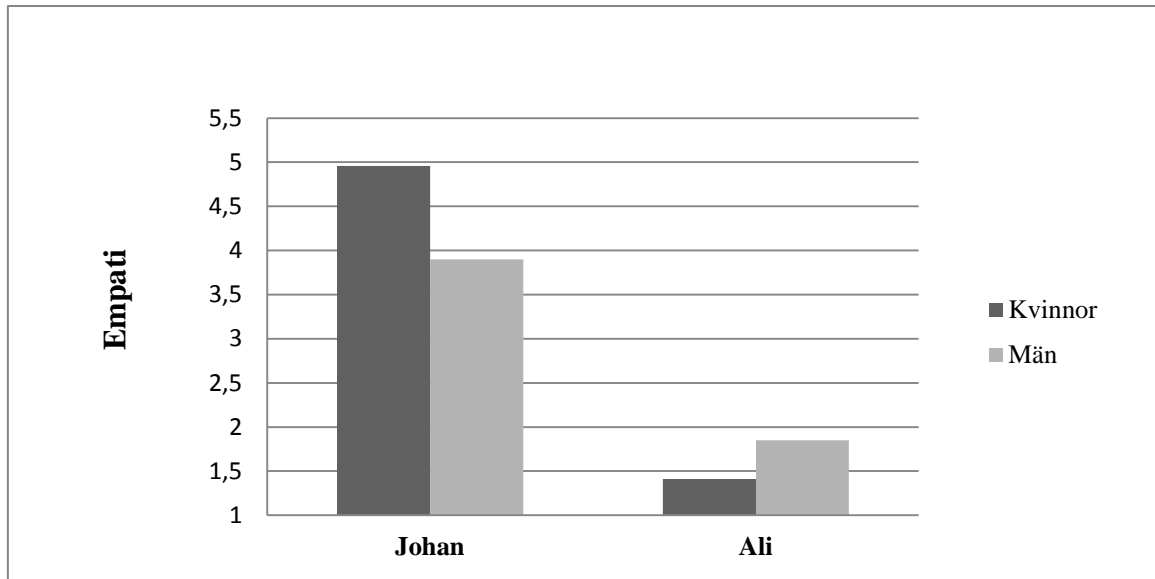
Syftet med undersökningen var att studera och jämföra empativärden för brottsoffret och gärningsmannen. Dessa empativärden mättes utifrån medias skildring av brottet utan att delge deltagarna kompletterande uppgifter om det faktiska händelseförloppet, vilket endast finns tillgängligt att ta del av i tingsrättens domslut.

För att testa om det fanns skillnad mellan hur mycket empati deltagarna kände för Ali och Johan utfördes en envägs ANOVA för beroende mätningar där de två nivåerna var empati för brottsoffret Johan och empati för gärningsmannen Ali. Analysen visade i linje med hypotes 1 att deltagarna kände mer empati för brottsoffret Johan än för gärningsmannen Ali, $F(1, 132) = 485.85, p < .001, \eta^2 = .786$.

En Pearson korrelationsanalys utfördes för hypotes 2, mellan att själv ha blivit utsatt för brott och empati för Johan, analysen visade inte något samband. En Pearson korrelationsanalys utfördes också mellan att själv ha utfört brott och empati gentemot Johan, inte heller den analysen visade något samband.

En Pearson korrelationsanalys utfördes mellan att själv ha blivit utsatt för brott och empati för Ali, analysen visade inte något samband. Däremot visade en Pearson korrelationsanalys en tendens till samband mellan att ha utfört brott och empati för Ali, $r = .161, p = .064$. Analysen visade i linje med hypotes 2 att det fanns en tendens till att de som utfört brott mot andra kände mer empati för Ali.

För att testa könsskillnader i empati för Johan utfördes en tvåvägs ANOVA med kön, hypotes 3, och etnicitet, hypotes 5, (Norden/utanför Norden) som oberoende variabler och empati för Johan som beroende variabel. Analysen gav delvis stöd för hypotes 3, att kvinnorna kände mer empati än männen. Detta gällde dock endast för kvinnors empatiskattning för brottsoffret Johan då den var högre än männens. Männen kände dock mer empati för gärningsmannen Ali än vad kvinnorna gjorde vilket är tvärtemot hypotes 3. $F(1, 127) = 14.5, p < .001, \eta^2 = .102$ (se Tabell 1 samt Figur 1). Det fanns inte någon effekt av etnicitet och inte någon interaktionseffekt.

Figur 1. Empati för Johan och Ali.

För att testa könsskillnader i empati för Ali utfördes en tvåvägs ANOVA med kön och etnicitet (Norden/utanför Norden) som oberoende variabler och empati för Ali som beroende variabel. Analysen visade tvärtemot hypotes 3 att männen kände mer empati för Ali än kvinnorna, $F(1, 122) = 9.62, p = .002, \eta^2 = .073$.

I linje med hypotes 5 visade analysen en tendens till att deltagare som kommer från länder utanför Norden kände mer empati för Ali än deltagare som kommer från länder tillhörande Norden. $F(1, 122) = 3.64, p = .059$. Det fanns inte någon interaktionseffekt.

Tabell 1

Medelvärden (och standardavvikelser) i deltagarnas empati för Ali och Johan uppdelat på kön och etnicitet

	Kvinnor	Män	Norden	Utanför Norden	Totalt
Empati för Johan ^a	4.96(0.72)	3.90(1.27)	4.46(1.17)	4.35(1.10)	4.44(1.16)
Empati för Ali ^a	1.41(0.53)	1.85(1.01)	1.55(0.79)	1.94(0.93)	1.62(0.82)

Not. Skalan gick från 1-7. ^a Signifikant skillnad gällande kön, $p < .005$.

En Pearson korrelationsanalys visade att de äldre deltagarna i undersökningen kände mer empati för Johan än de yngre deltagarna, $r = .276, p = .001$. Däremot fanns det ingen ålderskillnad i empati för Ali, $r = .043, p = .621$.

Den första av de två öppna frågorna som var om deltagarna trodde att de skulle känt/reagerat annorlunda om gärningsmannen varit svensk undersöktes genom ett chi-2 test of independence. Uppdelningen av deltagarna gjordes utifrån vad deltagarna svarat i enkäten om de trodde att de skulle känt/reagerat annorlunda eller inte. Resultatet visade inte någon skillnad mellan deltagarna från Nordiska länder och de som kom från länder utanför Norden angående om de trodde att de skulle känna annorlunda om gärningsmannen hade varit svensk, $\chi^2(df = 1) = .011, p = .917$. Majoriteten av deltagarna uppvisade att etniciteten på gärningsmannen inte skulle göra någon skillnad i deras uppfattning av händelsen oavsett deras egen etniska tillhörighet.

Deltagarnas uppfattning om Ali

Förutom att mäta empati hos deltagarna, så besvarades frågor i enkäten gällande deltagarnas uppfattning om Ali. Dessa frågor handlade om i vilken utsträckning Ali förstår, bryr sig, har planerat rånet, lider av psykisk störning och om han känner ånger inför sitt handlande (se Tabell 2).

Tabell 2

Medelvärden (och standardavvikelser) i deltagarnas uppfattning om Ali uppdelat på etnicitet

	Norden (<i>n</i> = 86)	Utanför Norden (<i>n</i> = 52)	Totalt
Ali förstår	6.50(1.04)	5.95(1.53)	6.41(1.15)
Ali bryr sig ^a	1.74(1.46)	2.95(2.37)	1.94(1.70)
Planerat rån/impuls	4.73(1.88)	4.47(2.06)	4.69(1.91)
Ali psykisk störning	4.80(2.03)	4.14(1.80)	4.70(2.00)
Ali ånger ^b	3.04(1.76)	4.29(2.14)	3.25(1.88)

Not. Skalan gick från 1-7. ^a Signifikant skillnad, $p = .003$. ^b Signifikant skillnad, $p = .005$.

En tvåvägs ANOVA med kön och etnicitet som oberoende variabler och att Ali förstår vad som kommer att hända med Johan som beroende variabel utfördes. Analysen visade att det fanns en tendens till att de från Norden i högre grad bedömde att Ali förstår vad som kommer hända med Johan på spåret, $F(1, 124) = 3.89$, $p = .051$, $\eta^2 = .03$. Det fanns inte någon effekt av kön och inte någon interaktionseffekt.

En tvåvägs ANOVA med kön och etnicitet som oberoende variabler och att Ali bryr sig om vad som kommer att hända med Johan som beroende variabel utfördes. Analysen visade i linje med hypotes 4 att Ali objektifierade brottsoffret Johan i sitt handlande och inte såg Johan som en människa med samma värde som Ali, däremot visade analysen att de från länder utanför Norden i högre grad trodde att Ali brydde sig om vad som hände med Johan på spåret, $F(1, 124) = 9.28$, $p = .003$, $\eta^2 = .07$. Inte heller här fanns det någon effekt av kön och inte någon interaktionseffekt.

En tvåvägs ANOVA med kön och etnicitet som oberoende variabler och i vilken utsträckning deltagaren uppfattade rånet som planerat som beroende variabel utfördes. Analysen visade inte något samband utifrån etnicitet och någon effekt av kön eller interaktionseffekt fanns inte heller.

En tvåvägs ANOVA med kön och etnicitet som oberoende variabler och i vilken utsträckning deltagaren tror att Ali lider av en psykisk störning som beroende variabel utfördes. Analysen visade inte något samband utifrån etnicitet, det fanns heller inte någon effekt av kön och inte någon interaktionseffekt.

En tvåvägs ANOVA med kön och etnicitet som oberoende variabler och i vilken utsträckning deltagaren tror att Ali ångrar sig, där ånger ställts som beroende variabel utfördes. Analysen visade att de från länder utanför Norden i högre grad trodde att Ali kände mer ånger för sitt handlande, $F(1, 121) = 8.04$, $p = .005$, $\eta^2 = .062$. Inte heller i denna analys fanns det någon effekt av kön och inte någon interaktionseffekt.

Vad tänkte Ali när han lämnade Johan på spåret?

För att analysera resultatet av den sista öppna frågan i enkäten som syftade till vad deltagarna trodde att Ali tänkte när han lämnade Johan på spåret och gick därifrån, valdes meningskoncentrering som analysmetod. Resultatet visade på två utfall av uppfattningar hos deltagarna. En uppfattning var att Ali inte tänkte någonting alls när han lämnade Johan på spåret och en annan uppfattning hos deltagarna var att Ali var nöjd och glad över det rån han begått med fokus på hur han leende vinkat till spärrvakerna när han gått därifrån.

En ung kvinna skrev: ”Tror inte att han tänker något speciellt. Han har fått vad han vill ha. Att man går därifrån och ler tycker jag tyder på att man är nöjd med det man gjort”. En ung man skrev: ”Ingenting eftersom han vinkar glatt till vakten med ett STORT leende”. En annan ung man skrev: ”Tror inte han tänkte när ha gjorde det för att han verkade inte bry sig överhuvudtaget eftersom han gick därifrån med ett leende”.

Diskussion

Resultat som framkom i studien var för det första att undersökningsdeltagarna generellt kände mer empati för brottsoffret Johan än för gärningsmannen Ali. Vad som överraskade i resultaten av undersökningen var inte i huvudsak att hypotesen om att deltagarna kände mer empati för Johan än för Ali blev bekräftad, utan att det fanns skillnader mellan könen. Männerna kände mer empati för gärningsmannen Ali än kvinnorna och mindre empati för brottsoffret Johan även om deltagarna, oavsett kön, kände mer empati gentemot brottsoffret Johan. För det tredje visade resultaten, trots den lilla ålderskillnaden mellan deltagarna, att de äldre deltagarna kände mer empati för brottsoffret Johan än för gärningsmannen Ali. Det fjärde resultatet skillnader utifrån etnicitet bland deltagarna då deltagarna utanför Norden i större utsträckning trodde att gärningsmannen Ali brydde sig om vad som hände med brottsoffret Johan. Detsamma gällde det femte resultatet som också visade skillnader utifrån etnicitet då deltagarna utanför Norden i större utsträckning trodde att gärningsmannen Ali ångrat sitt handlande i efterhand.

Sanningen bakom medias felaktiga vinkling av tunnelbanerånet

För att ge en fullständig och verklighetstrogen bild av vad som hände på tunnelbanan i Stockholm den åttonde september 2012, studerades utdrag från tingsrättens domslut gällande tunnelbanerånet. Det som framkom ur domslutet visar att media har förvrängt tillvägagångssättet då de klippt bort delar från övervakningskamerans inspelningar av brottet. Med detta syftar vi till att media framställt Ali som att ha rånat Johan och lämnat honom på spåret för att sedan gå förbi spärrvakten med ett leende och en vinkande hälsning. Enda chansen till att få veta vad som verkligen hände är att ta del av och själv läsa utdraget av domen från tingsrätten. I domen står det att Ali gick igenom Johans fickor, men avbröt sig när Johan vaknade till och tittade på honom. Ali *lämnar* då tunnelbanan och går med ett leende förbi spärrvakten och vinkar till denne. Detta var alltså *innan* Ali rånat Johan. Ali återvänder sedan till tunnelbanan efter 13 minuter och sätter sig en meter ifrån Johan som fortfarande sitter kvar i samma ställning på bänken när Johan plötsligt reser sig upp (Södertörns tingsrätt, 2012).

Detta händelseförlopp skiljer sig från det som uppmärksammats i media där man tydligt förvränger sanningen om att Ali med ett leende och en vinkande hälsning skulle ha lämnat tunnelbanan *efter* att ha rånat Johan vilket inte stämmer. Trots att det kan anses omoraliskt att

inte hjälpa en annan människa i nöd, vilket väckt stora reaktioner från allmänheten, är det enligt svensk lagstiftning inte olagligt (Södertörns tingsrätt, 2012).

Ali hade inga kopplingar till Sverige i form av till exempel familj eller arbete. Han hade endast varit i Sverige under en kort tid och saknade uppehållstillstånd. Ali verkar ha livnärt sig på att råna personer som inte varit vid fullt medvetande som vid till exempel berusningstillstånd då han misstänktes för ett flertal liknande rån i Stockholm utöver de två rån som kunnat bevisas genom övervakningskameror och som han dömdes för. Ali dömdes till fängelse i 1 år och 6 månader, utvisning med förbud att återvända till Sverige förrän tidigast oktober 2017 samt skadestånd (Södertörns tingsrätt, 2012).

Utifrån den undersökning som har gjorts så visade det inte några skillnader, varken utifrån etnicitet eller kön, att deltagarna ansåg rånet som planerat. Detta tror vi med största säkerhet skulle göra skillnad i resultatet om den verkliga sanningen bakom rånet framställts för deltagarna att ta del av, då Ali lämnar platsen för att sedan komma tillbaka igen och då råna Johan.

Utifrån meningskoncentreringen, av den sista öppna frågan, fastställdes att deltagarna inte trodde att Ali tänkte speciellt mycket på vad som skulle hända med Johan, samt att han verkade nöjd med det rån han begått genom att han med ett leende och en vinkning till spärrvakten lämnade tunnelbanan. Denna uppfattning hade kanske inte varit given för undersökningsdeltagarna om de fått kännedom om att Ali lämnade platsen med ett leende och en vinkning *innan* han ens hade rånat Johan, och detta medan Johan fortfarande *satt oskadd* nere på bänken i tunnelbanan.

Diskussion av resultaten i relation till tidigare forskning

Författarna fick stöd för den första hypotesen som innebar att undersökningsdeltagarna skulle känna mer empati för brottsoffret Johan än för gärningsmannen Ali. Resultatet visade på skillnader mellan empatiskattning gentemot Ali och Johan. Att undersökningsdeltagarna skattade sin empati högre för Johan än för Ali kan grunda sig i att Johan befann sig i en försvarslös position genom att både vara berusad samt medvetlös på spåret. Trots detta rånade Ali Johan utan att försöka hjälpa honom upp från spåret och lämnade istället platsen. Det som även kan tänkas vara en förklaring är att Ali framställs genom media som ännu mer känslökall i sitt handlande då han lämnar brottsplatsen med ett leende och vinkar till spärrvakten. Med fokus på resultatet om att undersökningsdeltagarna kände mer empati för Johan, anses kunna ge stöd till tidigare undersökningar där resultaten visat på undersökningsdeltagare lättare kunde känna empati för en person som befann sig i svåra situationer och livsöden med vikt på att undersökningsdeltagarna såg personen som ett subjekt (Batson et al., 2007; Håkansson Eklund, 2006b). Här finns möjligheter till att denna skillnad kan bero på att deltagarna ser Johan som ett subjekt medan framställningen av Ali snarare blir objektiv då han framställs som att inte ha ett likvärdigt känsloliv som deltagarna själva.

Den andra hypotesen om att undersökningsdeltagare som själva varit utsatta för brott skulle känna mer empati för brottsoffret Johan än de deltagare som inte varit utsatta visade inte på något samband. Tvärtemot Eklund et al. (2009) fann vi inget samband utifrån deltagarnas egna erfarenheter av att ha blivit utsatt för brott med empati gentemot Johan. Dock kan detta resultat tänkas bero på att undersökningsdeltagarna själva inte kunnat identifiera sig med den situation som Johan befann sig i vilket därmed inte påverkat deltagarnas empatiskattning gentemot Johan. Den andra delen av hypotesen som var att undersökningsdeltagarna som själva begått brott skulle känna mer empati för gärningsmannen Ali än personer som inte begått brott visade i det här fallet på att det fanns en tendens till att de som utfört brott gentemot andra människor kände mer empati för Ali. Detta resultat kan visa på likheter med

undersökningen av Eklund et al. (2009) då undersökningsdeltagarna kan ha haft lättare för att identifiera sig med Ali utifrån sina egna erfarenheter i relation till de brott som de själva begått.

Den tredje hypotesen innebar att kvinnorna i undersökningen skulle ha högre empativärden än männen och resultatet visade i linje med hypotesen att det fanns skillnader mellan könen. Resultatet kan tänkas bero på att kvinnor klassas som mer omhändertagande än män och att kvinnor lättare visar känslor gentemot sin omgivning. I likhet med Ickes et al. (2000) visade resultaten till viss del på att kvinnors empativärden var högre än männen, dock endast för brottsoffret Johan och inte för gärningsmannen Ali då männen kände mer empati för Ali än vad kvinnorna gjorde. Ickes et al. (2000) lyfter dock fram att kvinnor skattade sin empatigrad högre om de på förhand visste att deras svar skulle bedömas, då påtryckningar gällande könsstereotyper kan ha påverkat kvinnornas svar. Detta går inte att uttala sig om gällande vår undersökning, men det kan finnas en tänkbar möjlighet att de kvinnliga deltagarna skattade sin empati högre för brottsoffret Johan än männen då deras svar skulle bedömas och därmed haft en inverkan på det resultat som framkom i undersökningen, även om de skattade sin empati lägre för gärningsmannen Ali.

Den fjärde hypotesen om att gärningsmannen Ali objektifierade brottsoffret Johan i sitt handlande och inte såg Johan som en människa med samma värde som Ali själv visade på skillnader utifrån deltagarnas svar. Detta resultat kan bero på att de flesta av oss människor inte skulle kunna lämna en annan människa på ett tunnelbanespår när faktum är att personen ifråga riskerar att bli påkörd och i värsta fall dö om man bestämmer sig för att inte hjälpa personen ifråga. Här kan tendensen också finnas i att deltagarna reagerat starkt på hur Ali framställs när han lämnar platsen då han både ler och vinkar, vilket kan ha lett till att handlandet ses som ännu mer känslokallt. I likhet med Håkansson Eklund (2006b) belyser man att empatikännande inte relateras till andra människor om man ser dem som objekt och inte som en person med samma tanke- och känslvärld som en själv. Detta syftar i det här fallet på att undersökningsdeltagarna kan ha sett Ali som ett objekt då han inte delat samma tanke- och känslvärld som undersökningsdeltagarna själva.

Den femte hypotesen var att undersökningsdeltagarna skattade sin empati olika gentemot gärningsmannen Ali utifrån deltagarnas egen etnicitet och ursprung. Resultatet visade på att det fanns en tendens till att deltagare från länder utanför Norden kände mer empati för Ali än deltagare som kom från länder tillhörande Norden. Resultaten kan tänkas bero på att deltagarna från länder utanför Norden lättare kunde identifierade sig med Ali då han kommer från ett land utanför Norden. I studien av Eklund et al. (2009) visade resultaten på att människor känner mer empati för personer de själva kan känna igen sig i samt identifiera sig med utifrån deltagarnas egna erfarenheter, vilket vår studie visar en tendens på utifrån denna hypotes vad det gäller personernas etnicitet och ursprung.

Styrkor, svagheter och framtida forskning

En styrka med denna studie är att medias framställande av rånet i tunnelbanan har återgetts till undersökningsdeltagarna utan att lägga in värderingar eller kompletterande fakta som framkom i domen från Södertörns tingsrätt. Till detta hänvisas även den bortklippa del av videoklipppet som innehöll Efterlysts programledares egna åsikter och värderingar kring brottet. Det bör även anses som en styrka att utdrag ur domen från Södertörns tingsrätt har beaktats och noga studerats för att kunna jämföras med medias framställning av brottet. En annan styrka med denna studie är att ett väletablerat mätinstrument för empatimätning använts i undersökningen.

Svagheter med undersökningen anser vi vara problematiken med ordförståelse hos undersökningsdeltagarna, då vissa deltagare hade svårt att förstå innebörden av vissa känslor som användes till att mäta empati. Detta ses som ett tänkbart validitetshot i denna studie. Till dessa ord hörde bland annat deltagande och berörd, men kommentarer om skillnad mellan till exempel medlidande och medkänsla tycktes besvära undersökningsdeltagarna negativt. Detta kan ha medfört, trots att vi delgett ordens innebörd för de olika klasserna vid ifyllande av enkäterna, att vi fått in felaktiga svar i enkäterna om alla deltagare inte varit helt införstådda med ordens innebörd. En annan svaghet med undersökningen anser vi vara att vi själva bedömde gärningsmannen vara utländsk utifrån hans utseende och namn när vi konstruerade frågan ”Tror du att du skulle känt/reagerat annorlunda om gärningsmannen var svensk?” istället för att ta i beaktande vad undersökningsdeltagarnas egen uppfattning var om gärningsmannens etnicitet. Denna fråga anser vi i efterhand skulle kompletteras med ytterligare en fråga ”Var gärningsmannen svensk?” samt formulerats om till ”Tror du att du skulle känt/reagerat annorlunda om gärningsmannen var av en annan etnicitet?”. Detta anser vi vara mer etiskt riktigt än att döma ut någon som svensk eller inte utan att ta fasta på hur undersökningsdeltagarna skulle valt att se gärningsmannen.

För framtida forskning, kring detta uppmärksammade brott, vore det intressant att delge undersökningsdeltagare den verkliga bilden av händelsen utifrån tingsrättens dom för att se om empativärdena blir annorlunda. När media vinklar sanningen till gärningsmannens nackdel anser vi att möjligheterna är stora att människor känner mer avsky för gärningsmannen än vad som egentligen kanske är befogat, vilket kan visa sig i empativärdena. Dock finns risken vid en sådan studie att undersökningsdeltagarna redan format sin uppfattning utifrån den information de tidigare fått från media, vilket kan tänkas hota validiteten i undersökningen.

Någonting annat som skulle vara av intresse att undersöka är om det finns skillnad i empatikännande utifrån olika åldersgrupper, med andra ord göra denna undersökning med människor från 16 till 80 år då vi tror att de äldre skulle ha högre empativärden än de yngre deltagarna.

Utifrån att detta brott uppmärksammats i ett flertal länder utanför Sverige, så anser vi det även vara intressant att göra samma typ av undersökning i något av de länder som skiljer sig både vad det gäller kultur och religion för att se om resultaten skulle skilja sig signifikant åt i jämförelse med Sverige beroende av avståndet mellan länderna.

Slutsatser

I denna studie lyftes resultat om skillnader utifrån kön och etnicitet fram. Undersökningsdeltagarna hade, oavsett kön och etnicitet, högre empati för brottsoffret Johan än för gärningsmannen Ali. Trots detta fann man skillnader mellan könen då männen i undersökningen skattade sin empati för gärningsmannen högre än vad kvinnorna gjorde. Liknande resultat fann man i de etniska skillnaderna då det fanns en tendens till att undersökningsdeltagare från länder utanför Norden skattade sin empati för gärningsmannen högre än undersökningsdeltagarna från länder inom Norden.

Dessa resultat anser vi vara viktiga att lyfta fram i relation till tidigare forskning där resultaten både stödjer och motsäger resultat som tidigare uppvisats. Vi anser det finnas en möjlighet till att människor lättare känner empati för människor de själva kan identifiera sig med. Detta kan tänkas vara en förklaring till att männen skattade sin empati för gärningsmannen Ali högre än vad kvinnorna gjorde genom identifikationsproblem utifrån könsskillnaderna. Att kvinnorna däremot kände mer empati för brottsoffret Johan än männen

kan ha sin förklaring i att de berördes av Johans utsatta situation vilket lett till att de i högre grad sett Johan som ett subjekt än vad männen gjorde.

Oavsett anledning ser vi skillnader mellan könen vilket kan vara av intresse inför framtida forskning att ta i beaktande likväl som tendensen till de etniska skillnaderna som fanns. Resultaten som framkommit i denna undersökning kan vara en indikation på hur vi människor interagerar och ser på varandra i samhället utifrån kön och etnicitet. Med detta syftar vi till att synen på andra människor tycks uttryckas olika beroende på vilka identifikationsmöjligheter man har i samspelet med andra individer. Genom att belysa detta kan det med andra ord öka vår förståelse för att människor bland annat tycks empatisera olika utifrån deras egen könstillhörighet och etnicitet i relation till den som de känner empati för. Detta kan även tänkas påverka synen på gärningsmän och brottsoffer som lyfts fram i media.

Referenser

- Angantyr, M., Eklund, J., & Hansen, E. M. (2010). A comparison of empathy felt for humans and animals. *Anthrozoös*, 24, 369-377.
- Barlow, D. H., & Durand, M. V. (2009). *Abnormal psychology: An integrative approach* (5th ed.). Belmont, CA: Wadsworth.
- Barr Carling, S., Nilsson, K., & Östlin, A. C. (2012). *Aspergers syndrom*. Hämtad från <http://www.1177.se/Vastmanland/Fakta-och-rad/Sjukdomar/Aspergers-syndrom>
- Batson, C. D. (1994). Why act for the public good? Four answers. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 20, 603-610.
- Batson, C. D., Sympson, S. C., Hindman, J. L., Decruz, P., Todd, R. M., Weeks, J. L., Jennings, G., & Burris, C. T. (1996). "I've been there, too": Effects on empathy of prior experience with a need. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 22, 474-482.
- Batson, C. D., Håkansson Eklund, J., Chermok, V. L., Hoyt, J. L., & Ortiz, B. G. (2007). An additional antecedent of empathic concern: Valuing the welfare of the person in need. *Journal of Personality and Social Psychology*, 93, 65-74.
- Beckman, V. (2007). *ADHD/DAMP: En uppdatering*. Lund: Studentlitteratur.
- Brottsförebyggande rådet. (2012). *Rån*. Hämtad 5 december 2012, från <http://www.bra.se/bra/brott--statistik/ran.html>
- Brottsoffermyndigheten. (2012). *Brottsoffer och målsägande*. Hämtad 5 december 2012, från <http://www.brottsoffermyndigheten.se/om-oss/brottsofferkunskap/brottsoffer-och-malsagande>
- Carlsson, J. (2012, 13 september). Spårrånet i Sandsborg en världsnöhet. *Aftonbladet*. Hämtad 12 december 2012, från <http://www.aftonbladet.se/nyheter/article15433854.ab>
- Dahlgren, S. (2010). *Aspergers syndrom*. Hämtad 12 december 2012, från http://www.habilitering.nu/gn/opencms/web/HAB/Funktionshinder/Aspergers_syndrom
- Davis, M. H., Mitchell, K. V., Hall, J. A., Snapp, T., & Meyer, M. (1999). Empathy, expectations, and situational preferences: Personality influences on the decision to participate in volunteer helping behaviors. *Journal of Personality and Social Psychology*, 67, 469-503.
- Efterlyst. (2012a). *Filmklipp av rånet*. Hämtad 1 december 2012, från <http://www.youtube.com/watch?v=duwh4ZuKbsA>
- Efterlyst. (2012b). *Programinformation*. Hämtad 1 december 2012, från <http://www.tv3.se/efterlyst>
- Eklund, J., Andersson Ståhlberg, T., & Hansen, E. M. (2009). "I've also experienced loss and fear": Effects of prior similar experience on empathy. *Scandinavian Journal of Psychology*, 50, 65-69.

- Eme, R. (2009). Male life-course persistent antisocial behavior: A review of neurodevelopmental factor. *Aggression and Violent Behavior, 14*, 348-358.
- Granlund, J. (2012, 13 september). Här är mannen som jagas för rånet på spåret. *Aftonbladet*. Hämtad 12 december 2012, från <http://www.aftonbladet.se/nyheter/article15431660.ab>
- Graziano, W. G., Habashi, M. M., Sheese, B. E., & Tobin, R. M. (2007). Agreeableness, Empathy, and Helping: A Person Situation Perspective. *Journal of Personality and Social Psychology, 93*, 583-599.
- Holm, U. (2001). *Empati: Att förstå andra människors känslor*. Stockholm: Natur och kultur.
- Håkansson, J., & Montgomery, H. (2003). Empathy as an interpersonal phenomenon. *Journal of Social and Personal Relationship, 20*, 267-284.
- Håkansson, J. (2006a). Empati: Att uppleva främmande upplevelser. *Filosofisk tidskrift, 4*, 8-26.
- Håkansson Eklund, J. (2006b). Empathy and viewing the other as a subject. *Scandinavian Journal of Psychology, 47*, 399-409.
- Ickes, W., Gesn, P. R., & Graham, T. (2000). Gender differences in empathic accuracy: Differential ability or differential motivation? *Personal Relationships, 7*, 95-109.
- Kohm, S. A., Waid- Lindberg, C. A., Weinrath, M., O'Conner Shelley, T., & Dobbs, R. R. (2012). The impact of media on fear of crime among university students: A cross-national comparison. *Canadian Journal of Criminology and Criminal Justice, 54*, 67-100.
- Nationalencyklopedin (2012a). *Emotion*. Malmö. Hämtad 2 december 2012, från <http://www.ne.se/emotion>
- Nationalencyklopedin (2012b). *Empati*. Malmö. Hämtad 2 december 2012, från <http://www.ne.se/empati>
- Nationalencyklopedin (2012c). *Gärningsman*. Malmö. Hämtad 2 december 2012, från <http://www.ne.se/g%C3%A4rningsman/189340>
- Nyman, H. (2009). *Psykopati*. Hämtad 12 december 2012, från <http://www.psykologiguiden.se/www/pages/?ID=238&Psykopati>
- Olofsson, S. (2011). *ADHD - Diagnoskriterier*. Hämtad 12 december 2012, från http://www.habilitering.nu/gn/opencms/web/HAB/Funktionshinder/ADHD/diagnoskriterier_dhd.html
- Pitzer, M., Esser, G., Schmidt, M. H., & Laucht, M. (2010). Early predictors of antisocial developmental pathways among boys and girls. *Acta Psychiatrica Scandinavica, 121*, 52-64.
- Polisen. (2012). *Rån – Utsatt*. Hämtad 5 december 2012, från <http://www.polisen.se/Utsatt-for-brott/Olika-typer-av-brott/Ran>
- Riksförbundet Attention. (2009), *Aspergers syndrom*. Hämtad 10 december 2012, från <http://www.attention-riks.se/index.php/npf1/133-aspergers-syndrom.html>
- Singer, T., Seymour, B., O'Doherty, J., Stephan, K. E., Dolan, R. J., & Frith, C. D. (2006). Empathic neural responses are modulated by the perceived fairness of others. *Nature, 439*, 466-469.
- Surette, R. (2002). Self-reported copycat crime among a population of serious and violent juvenile offenders. *Crime & Delinquency, 48*, 46-69.
- Södertörns tingsrätt. (2012). Målnummer: B 12174- 12.
- Vetenskapsrådet. (2011). *God forskningssed*. Hämtad 12 december 2012, från <http://www.vr.se>
- Vreeke, G. J., & van der Mark, I. L. (2003). Empathy: An integrative model. *New Ideas in Psychology, 21*, 177-207.